

6 Pastorale handvatten

6.1. Van incident naar pastoraal beleid

In veel gemeenten komt nooit een verzoek om bevrijdingspastoraat. Predikanten of gemeenten die zich hier wel mee bezighouden, krijgen soms bekendheid, waardoor ook allerlei mensen van buiten die gemeenten om hulp vragen. Belangrijk is om niet alleen op incidentele vragen in te gaan, maar in de plaatselijke gemeente een pastorale visie en pastoraal beleid te ontwikkelen. De mensen die van buiten de gemeente komen, vormen hierbij een apart aandachtspunt. Kan de gemeente de vraag aan? Is er voldoende begeleiding en nazorg mogelijk? Is het nodig om met een andere gemeente te overleggen? Het lijkt ons van belang om alleen op die vragen in te gaan waarvoor de gemeente de pastorale verantwoordelijkheid kan dragen.

Met het oog op de risico's is het noodzakelijk om in teamverband te werken met mensen die een zekere levenservaring hebben en weten wanneer ze moeten doorverwijzen naar professionele hulpverleners. Bevrijdingspastoraat is niet iets apart, maar deel van het gehele pastoraat van de gemeente, waarbij ook zorgvuldigheidseisen gesteld worden aan begeleiders van mensen in ernstige of bijzondere pastorale situaties. In de gemeenten zijn verschillende geestesgaven aanwezig die ingebed moeten worden in de reflectie op wat verantwoord (bevrijdings)pastoraat is en wie geschikt is voor deze bediening. Regelmatige uitwisseling van ervaring en pastorale toerusting is belangrijk. Het is behulpzaam als daarbij professionals uit de (geestelijke) gezondheidszorg, die in veel gemeenten wel aanwezig zijn, betrokken worden.

6.2 Zorgvuldigheid

Omdat het bij een verzoek om bevrijdingspastoraat bijna altijd om een complexe situatie gaat, is het belangrijk dat een predikant of pastoraal team ruimte maakt om tot een weloverwogen beoordeling van de situatie te komen. Te snel op een verzoek ingaan, ook al is het dringend of dramatisch, is op de lange termijn niet helpend. Het is belangrijk om dit te bespreken met degene die om bevrijdingsgebed vraagt, zodat zorgvuldigheid niet als afwijzing wordt opgevat. Bij twijfel is het goed om advies van een deskundige hulpverlener en van collega's met ervaring in bevrijdingspastoraat te vragen om de situatie goed in te schatten. Predikanten werken vaak alleen en missen zo de interdisciplinaire samenwerking in teamverband die in de hulpverlening gangbaar is. Volgens ons is die bij bevrijdingspastoraat echter noodzakelijk. Als toegang tot psychiatrische hulpverlening lastig blijkt te zijn, is het raadzaam om contact te zoeken met een geestelijk verzorger van een GGZ-instelling.

6.3. Helende gemeenschap en de bereidheid te veranderen

Een dienst van bevrijding waarin voor en met iemand wordt gebeden, kan plaatsvinden als degene die om gebed vraagt (en zijn/haar naasten, als deze erbij betrokken zijn), de verantwoordelijken in de kerkelijke gemeente en de eventuele hulpverleners het erover eens zijn dat dit goed en zinvol kan zijn, of in ieder geval niet schadelijk zal zijn. Het vraagt dus niet alleen iets van de predikant of het pastorale team, maar van alle betrokkenen. Ten eerste vraagt het iets van degene die om gebed verzoekt: iemand moet de bereidheid hebben om zijn of haar eigen leven te onderzoeken en de mogelijke noodzaak te onderkennen tot verandering in relaties, levensstijl en levensdoelen. Als iemand om bevrijdingspastoraat vraagt vanwege pornoverslaving, maar niet de intentie heeft of van

plan is zijn dvd's weg te doen en bepaalde internetsites te vermijden, heeft een te snel overgaan tot gebed om bevrijding weinig zin. Het kan dan goed zijn om eerst verder te onderzoeken waarom het zo moeilijk is om met deze levenspraktijk te willen breken. Het is belangrijk dat degene die om gebed vraagt hierover open is. Gods Geest werkt niet buiten de persoon om, maar vraagt om een actieve betrokkenheid en beaming van wat de Geest in ons in gang zet.

Tegelijkertijd is een niet-veroordelende en liefdevolle houding van het pastorale team een voorwaarde om iemand te kunnen helpen. Mensen vragen om gebed voor onderwerpen die vaak heel gevoelig liggen en waarvoor ze zich schamen. Vragen om hulp is dan al een hele stap in de goede richting die alle pastorale ondersteuning verdient. Het is daarom belangrijk dat de privacy gewaarborgd wordt en er letterlijk afgescheiden ruimten zijn waar gebeden wordt, zodat niet allerlei anderen mee kunnen luisteren.

Ook het gebed van naasten kan een belangrijke ondersteuning zijn. Soms is het betrekken van naasten bij de dienst der bevrijding op zich al helend als de verhoudingen eerder verstoord waren geraakt. Dit is natuurlijk lang niet altijd mogelijk.

Tenslotte de kerkelijke gemeente: deze zal niet in haar geheel bij elk bevrijdingsgebed betrokken zijn, vooral omdat het soms om zeer gevoelige onderwerpen gaat. Toch is het belangrijk dat de dienst der bevrijding geen losstaand gebeuren wordt waar de gemeente niets van weet. Juist een biddende en betrokken gemeenschap is helend voor de mens die zoekt naar bevrijding. Hiervoor kunnen allerlei vormen gevonden worden, zoals het uitnodigen van gemeenteleden die de persoon in kwestie goed kent bij een dienst van bevrijding of het doen van voorbeden in meer algemene zin die ook deze gevoelige thema's als onderwerp hebben, zonder het noemen van namen.

Als er sprake is van ernstig beschadigde relaties of trauma's is de weg naar heling en verzoening een langdurig proces. Psychotherapeutische hulpverlening, pastorale gesprekken en een herhaling van gebed met aandacht voor de geleidelijkheid van het proces en de verwevenheid van lichaam, psyche en ziel zijn dan geboden.

6.4. Geen manipulatie of emotionele druk

Het is belangrijk dat degenen die het bevrijdingsgebed uitspreken zich bewust zijn van het gevaar van manipulatie. De eigen onbewuste gevoelens van machteloosheid tegenover ernstig lijden kunnen maar al te makkelijk overschreeuwd worden door het uitspreken van machtswoorden. Het kunnen blijven staan in de eigen gevoelens van machteloosheid is een belangrijke pastorale competentie. Het mandaat van degenen die bidden is een mandaat van gezag en liefde, niet van macht, magie of manipulatie. Van belang kan zijn om ook in voorgesprekken deze thema's te bespreken, en het onderscheid tussen magisch denken en geloofsvertrouwen te onderstrepen. Het gaat om de bevrijding van angst en vals geloof die kan leiden tot een leven in waarheid en vrijheid.

Het welzijn van degene voor wie men bidt is leidend en emotionele druk dient in alle gevallen vermeden te worden, zowel vooraf als in de manier waarop om bevrijding gebeden wordt. Dit geldt zeker ook voor processen van vergeving en verzoening waarbij sprake is van schuld in familierelaties of andere verhoudingen. Collegiale toetsing en intervisie kunnen helpen om in moeilijke pastorale situaties een weg te vinden.

6.5. Praktische uitvoering

De praktische uitvoering dient nuchter, begrijpelijk en eenvoudig te zijn. Het hanteren van uitgebreide diagnostische vragenlijsten, zoals in sommige kringen gebeurt, is onzes inziens

onwenselijk omdat dit extra angst oproept en oncontroleerbare pseudomedische autoriteit suggereert. Dat wil niet zeggen dat bij het vaststellen van een plaatselijke visie en plaatselijk beleid rond de dienst der bevrijding niet gewerkt kan worden met een richtlijn voor een bevrijdingsteam waarin aandachtspunten zijn opgenomen. Systematisch werken (ook in het pastoraat) is niet verkeerd, mits het geen eigen leven gaat leiden in het contact met degene voor wie het bevrijdingsgebed bedoeld is. Wij geven overigens geen model omdat het onze visie is dat dit in de plaatselijke gemeente binnen de eigen context het best kan worden ingevuld en uitgewerkt. Wel geeft deze handreiking inzicht in mogelijkheden en in valkuilen om rekening mee te houden.

Van belang vinden we dat degene voor wie gebeden wordt actief kan meedoen en dat de vorm en de taal die gekozen wordt aansluit bij zijn of haar geloofswereld. Dat betekent dat voor eenzelfde 'verschijnsel' men in het ene geval misschien bidt om genezing en in het andere geval om bescherming of bevrijding, omdat degene voor wie gebeden wordt dit zo vraagt. Vrijspraak, vergeving van zonden, zalving en oplegging van handen kunnen deel uitmaken van het gebed om bevrijding. We eindigen met een aantal voorbeelden uit de praktijk.

In een gemeente wordt er enige malen per jaar een gebedsdienst op de zondagavond georganiseerd waar het bevrijdingsgebed centraal staat. Alle gemeenteleden worden uitgenodigd. Onderdeel van de dienst is dat mensen naar voren kunnen komen als ze willen dat er met hen gebeden wordt. Een aantal mensen komt naar voren en de rest van de gemeente gaat om hen heen staan en bidt een (algemeen) gebed om bevrijding, afgesloten met een lofprijzing. Degenen voor wie gebeden is, kunnen daarna ieder individueel meegaan met twee leden van het pastorale team om afzonderlijk te bidden. Dit laatste is van belang vanwege vaak gevoelige thema's en privacy. Ondertussen wordt de dienst verder afgerond. Een jonge vrouw die steeds meer is gaan drinken en tot nu toe vergeefs heeft gevochten om ervan af te komen, is toegegroeid naar het besluit om naar voren te komen. Zij heeft daardoor de kracht gevonden niet meer te drinken en geeft enige maanden later aan dat zij eigenlijk zonder veel moeite kon stoppen omdat de krachtige zegening van dit gebed doorwerkt in haar leven.

Paula is vorige maand bevallen van haar tweede kindje. Ze is dolgelukkig met de baby, maar heeft het ook zwaar na de bevalling. Ze slaapt slecht en voelt zich druk en gejaagd. Waar ze vroeger alle tijd had voor stille tijd, heeft ze nu al dagen nauwelijks rust gehad om te bidden. Paula voelt zich hier schuldig over. Dit schuldgevoel gaat haar gedachten meer en meer beheersen. Wanneer ze na een kerkdienst naar het gebedsteam komt om te bidden, vraagt ze allereerst om rust. Wanneer een van de voorbidders benoemt dat God haar drukke leven kent en geen eisen stelt aan hoeveelheid stille tijd en vooral niet nog meer van haar wil vragen dan het leven al van haar vergt, merkt Paula dat ze zich rustiger voelt worden en dat de schuldgevoelens afnemen. Tijdens het gebed kan zij na weken van spanning en gejaagdheid eindelijk weer huilen. Na het gebed voelt zij zich rustiger en vol moed voor de nieuwe week. De mensen van het gebedsteam zegenen haar. Zij gaat met een bevrijd gevoel naar huis.